

*Спеціалізований вченій раді
Д 44.877.02 ВНЗ Укоопспілки
«Полтавський університет економіки і торгівлі»*

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну роботу

Удачиної Катерини Олександрівни

**«Моделювання економічної поведінки суб'єктів господарювання»,
подану до спеціалізованої ради Д 44.877.02 у ВНЗ Укоопспілки
«Полтавський університет економіки і торгівлі» Міністерства освіти і
науки України на здобуття наукового ступеня кандидата економічних
наук за спеціальністю 08.00.11 – математичні методи, моделі та
інформаційні технології в економіці**

Актуальність теми дисертаційної роботи

Дисертаційну роботу Удачиної Катерини Олександрівни «Моделювання економічної поведінки суб'єктів господарювання» присвячено вирішенню актуального наукового завдання розробки теоретичних та практичних засад моделювання економічної поведінки суб'єктів господарювання.

Сучасні економічні умови вимагають від керівників суб'єктів господарювання швидкої реакції на зміни навколишнього середовища, своєчасного прийняття рішень та формування ефективних стратегій з урахуванням стадії життєвого циклу, що потребує комплексного аналізу всіх підсистем діяльності суб'єкта господарювання. Функціонування суб'єктів господарювання в динамічних умовах, під впливом зовнішніх і внутрішніх чинників зумовлює необхідність поглиблення розробок, здійснення додаткових наукових досліджень та визначення теоретико-методичних передумов, спрямованих на вирішення задачі моделювання їх економічної поведінки. Тому дослідження, спрямоване на розробку нових методичних підходів до моделювання економічної поведінки суб'єктів господарювання, має важливе науково-теоретичне і практичне значення.

Вхідний № <u>27-21/18</u>	
« <u>22</u> » <u>січня</u> 20 <u>18</u> р.	
Кількість аркушів	
основн. докум. <u>9</u>	додат. <u>—</u>

Актуальність представленого на захист дослідження підтверджується його зв'язком із планами науково-дослідних робіт кафедри економічної інформатики Національної металургійної академії України за темою «Моделювання економічної поведінки та стратегії розвитку суб'єктів господарювання» (державний реєстраційний номер 0116U008360), у межах якої автором розроблено концепцію моделювання економічної поведінки суб'єктів господарювання та модель визначення стадії життєвого циклу суб'єктів господарювання. Основні результати дисертації також виступають складовою науково-дослідних робіт за темами: «Методологія управління підприємствами різних організаційно-правових форм та форм власності» (державний реєстраційний номер 0107U001146), у межах якої запропоновано методичний підхід до оцінювання підсистем суб'єкта господарювання і їх функціональних характеристик; «Методологія соціально-економічного, інформаційного та науково-технічного розвитку регіонів, галузей виробництва, підприємств та їх об'єднань» (державний реєстраційний номер 0116U006782), у межах якої побудовано експлікативну модель формування економічної поведінки суб'єкта господарювання в рамках відповідної стратегії.

Таким чином, тема дисертаційної роботи Удачиної К. О. «Моделювання економічної поведінки суб'єктів господарювання» є актуальною та своєчасною.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Аналіз структури та змісту поданої на захист дисертаційної роботи Удачиної К. О. «Моделювання економічної поведінки суб'єктів господарювання» та автореферату, докладне вивчення наукових положень та висновків дисертації здобувача дозволяють дійти висновку про загальну наукову обґрунтованість і достовірність викладених автором результатів.

Основні теоретичні положення дисертації узгоджуються з практичними розробками автора, логічно витікають із поставленої мети та завдань дослідження.

Обґрунтованість результатів роботи підтверджується адекватним застосуванням методів дослідження: теоретичних положень економічної науки, зокрема, теорії економічних циклів, економічної теорії – при дослідженні понять «життєвий цикл», «стадія розвитку» та «циклічність» (с. 46 – 47); поведінкової економічної теорії – при дослідженні поняття «економічна поведінка» (с. 76); теоретичного узагальнення – при уточненні визначень: «функціональна характеристика», «корисність», «адаптація» та «експлікативна модель» (с. 120, 122, 123), методів та моделей формування економічної поведінки та життєдіяльності організацій (с. 72 – 73, 93 – 94), дослідженні еволюції методологічних підходів до аналізу економічної системи (с. 30 – 31); теоретичних положень системного аналізу – при декомпозиції діяльності функціонування суб'єкта господарювання на різні підсистеми і групи показників (с. 96 – 99); нечіткого моделювання – при побудові моделі визначення стадії життєвого циклу суб'єкта господарювання (с. 119); експертного – при оцінюванні та ранжуванні вхідних параметрів комплексної системи моделювання економічної поведінки суб'єкта господарювання (с. 146); статистичного аналізу – при обробці кількісних показників (с. 154 – 156); сучасних інформаційних технологій – для розробки комплексної системи моделювання економічної поведінки суб'єктів господарювання.

У дисертації для обґрунтування ряду напрямків дослідження використовуються можливості сучасних програмних засобів і комп'ютерних технологій. Правомірність основних висновків і практичних рекомендацій підтверджується проведеними експериментальними розрахунками для здійснення моделювання економічної поведінки суб'єктів господарювання.

Достовірність і надійність результатів дослідження підтверджуються актами впровадження його основних результатів, апробацією на міжнародних та вітчизняних науково-практичних конференціях, а також публікаціями у наукових виданнях, які відповідають змісту дисертації і досить повно характеризують найбільш важливі її положення.

Теоретична цінність та новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Отримані здобувачем результати є певним внеском у розвиток економічної теорії, економіко-математичних підходів до моделювання економічної поведінки суб'єктів господарювання.

Вирішення широкого кола теоретичних і методичних задач щодо моделювання економічної поведінки суб'єктів господарювання дозволило автору дисертаційної роботи отримати результати та висновки, які мають наукову новизну.

Основним науковим результатом є розробка концепції моделювання економічної поведінки суб'єктів господарювання, яка базується на теоретичних положеннях статистичного та системного аналізу, теорії економічних циклів, комплексному використанні економіко-математичних методів та моделей (с. 73 – 78).

Вагомим здобутком автора є вдосконалення існуючого підходу до оцінювання підсистем підприємства. Особливістю запропонованого методичного підходу до оцінювання підсистем суб'єкта господарювання є цілеспрямований вибір експертів та врахування точки зору кожного експерта без усереднення (с. 125 – 128).

Удосконалена в роботі експлікативна модель формування економічної поведінки суб'єкта господарювання в рамках відповідної стратегії дозволяє виконувати комплексну оцінку всіх підсистем діяльності суб'єкта

господарювання і визначати майбутні дії з урахуванням його рекордних, потенційних, ризикових і слабких сторін (с. 128 – 136).

Автором запропоновано оригінальний підхід до визначення стадії життєвого циклу суб'єкта господарювання, який враховує якісні і кількісні зміни у процесі його діяльності та розроблено відповідну економіко-математичну модель (с. 103 – 119).

Особливістю вдосконаленої в дисертаційній роботі здобувача комплексної системи моделювання економічної поведінки суб'єкта господарювання є поєднання технології експертної системи з технологією традиційного програмування, чим забезпечується динамічність модифікації вхідної інформації користувачем та формування умов зростання економічної ефективності діяльності за рахунок виявлення її рекордних, потенціальних, слабких та ризикових сторін (с. 144 – 154).

Практична значущість результатів дослідження

Практична значущість результатів дослідження полягає у тому, що теоретичні і методичні положення доведені до рівня конкретних пропозицій та комп'ютерної програмної реалізації.

Практичне значення має розроблена автором комплексна система моделювання економічної поведінки суб'єктів господарювання, яка базується на моделі визначення стадії життєвого циклу суб'єктів господарювання та експлікативній моделі формування економічної поведінки в рамках відповідної стратегії.

Наукові результати дисертаційної роботи, які мають прикладний характер, були впроваджені для моделювання економічної поведінки з урахуванням стадії життєвого циклу у діяльність туристичної компанії ПП «ТК «Новий Світ» (довідка № 27 від 11.05.2017 р.); для проведення наукових досліджень у діяльність ПП «Діалог-актив» (довідка № 11 від 25.05.2017 р.).

Підтвердженням практичної значущості результатів дослідження є використання його окремих положень у навчальному процесі Національної металургійної академії України при викладанні дисциплін «Моделювання в управлінні соціально-економічними системами» та «Моделі економічної динаміки» (довідка № 01-20/414 від 21.09.2017 р.).

Повнота викладу результатів дисертації в опублікованих працях

Автором виконано вимоги щодо повноти викладення положень дисертаційної роботи у фахових виданнях та кількості публікацій для здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук.

Результати дослідження викладено у 20 працях, з яких: 3 – розділи у колективних монографіях, 9 – статті у наукових фахових виданнях (із них 8 – у виданнях України, включених до міжнародних наукометричних баз, і виданнях іноземних держав); 8 публікацій в інших виданнях. Загальний обсяг публікацій становить 8,32 друк. арк., з яких особисто автору належить 4,53 друк. арк.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертаційної роботи

Детально вивчивши текст дисертаційного дослідження, маю відзначити дискусійний характер деяких положень та висловити зауваження. Зокрема:

1. В розділі 1 автор детально розглядає макроекономічні аспекти циклічності розвитку економіки, але циклічності розвитку окремого суб'єкта господарювання приділено недостатньо уваги, внаслідок чого запропонована в п. 2.2 модель визначення стадії життєвого циклу суб'єктів господарювання не враховує можливості переходу підприємства на новий цикл після стадії реорганізації.

2. Наведені у розділі 1 приклади (рис.1.2, 1.3, 1.4) не демонструють циклічності у розвитку суб'єктів господарювання, оскільки обраний автором часовий інтервал недостатній для висновку про циклічність їх розвитку.

3. В роботі немає точності у трактуванні назви першої стадії циклу розвитку суб'єкта господарювання: «створення» (с. 95, 124, 150) або «становлення» (с. 97, 98), або «формування» (с. 99).

4. В роботі відсутня комплексність у характеристиці окремих стадій життєвого циклу суб'єкта господарювання з точки зору стану та динаміки розвитку окремих підсистем, а визначення стадії розвитку автор залишає на розсуд експертів. Необхідність підбору команди експертів для формування нечіткої бази правил ускладнює реалізацію розробленої автором моделі визначення стадії життєвого циклу користувачем. Формування команди експертів виключно з працівників підприємства, як це пропонується автором, не сприятиме достовірності оцінювання.

5. Сприйняття тексту роботи дещо ускладнене некоректним використанням математичних символів. Так, величини, позначені через x в формулах (2.14) та (2.2), а також таблицях 2.3 та 3.1 мають різний зміст.

6. З алгоритму визначення стадії життєвого циклу суб'єкта господарювання (рис. 2.4) витікає, що для її визначення достатньо аналізу динаміки показників однієї підсистеми підприємства. Такий спрощений підхід може призвести до втрати достовірності результатів моделювання.

7. Розроблена автором експлікативна модель формування економічної поведінки суб'єкта господарювання (с.128) передбачає довільне обрання підсистем та їх характеристик керівником суб'єкта господарювання. Оскільки стан суб'єкта господарювання визначається станом усіх його підсистем, процедура обрання підсистем та їх характеристик вимагає додаткового обґрунтування.

8. Автор не розкриває характер конкурентних переваг, які отримує суб'єкт господарювання при реалізації розробленої в роботі комплексної системи моделювання його економічної поведінки.

9. Потребує подальшого дослідження та уточнення процедура визначення корисності та адаптації підсистем відповідно до стадії життєвого циклу суб'єкта господарювання, адже з тексту роботи неясно, як визначена за моделлю стадія життєвого циклу суб'єкта господарювання впливає на оцінку підсистем та визначає стратегію підприємства.

Відзначені зауваження суттєво не впливають на загальну позитивну оцінку теоретичного рівня та практичного значення дисертаційної роботи Удачиної К. О.

Загальний висновок

На підставі проведеного аналізу вважаю, що дисертація Удачиної Катерини Олександрівни на тему «Моделювання економічної поведінки суб'єктів господарювання» є завершеним, самостійним, комплексним науковим дослідженням, яке має теоретичне і практичне значення та характеризується науковою новизною.

Результати дисертації розв'язують актуальну проблему розробки теоретико-методичного інструментарію та практичних рекомендацій щодо моделювання економічної поведінки суб'єктів господарювання.

Виконане дослідження має достатньо високий теоретичний, методичний та практичний рівні, послідовне та логічне викладення, необхідну повноту розкриття виконаних розробок. Тема дисертації відповідає спеціальності 08.00.11 – математичні методи, моделі та інформаційні технології в економіці. Дослідження є особистою авторською роботою, цілісною та завершеною відповідно до поставленої мети та визначених завдань. Зміст і основні результати дослідження з достатньою повнотою відображені в опублікованих роботах і авторефераті.

Таким чином, представлена до розгляду дисертаційна робота за науковою новизною, теоретичною цінністю та практичною значущістю одержаних результатів відповідає вимогам, що ставляться до дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук, пп. 9, 11, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», а її автор – Удачина Катерина Олександрівна – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.11 – математичні методи, моделі та інформаційні технології в економіці.

Офіційний опонент

кандидат економічних наук,
доцент кафедри статистики,
обліку та економічної інформатики
Дніпровського національного
університету імені Олеся Гончара

К. М. Тростянська

17.01.2018

Підпис Тростянської К. М. засвідчую

Вчений секретар

Т. В. Храмченко